

LBRIS

We know
books

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

GUÉNON, RENÉ

Metafizică și cosmologie orientală / René Guénon; trad. din lb. franceză:

Daniel Hoblea; cuv. introductiv: Mircea A. Tămaș. - Ed. a 2-a - București:

Herald, 2022

ISBN 978-973-111-955-7

I. Hoblea, Daniel (trad.)

II. Tămaș, Mircea A. (pref.)

2

Pentru noutăți și comenzi:

www.edituraherald.ro

office@edituraherald.ro

Tel: 021.319.40.60, 021.319.40.61

Fax: 021.319.40.59, 021.319.40.60

Mob: 0744.888.388, 0771.664.320

René Guénon

La Métaphysique Orientale

© Éditions Traditionnelles, 11

Quai Saint Michel Paris Ve, 1985;

René Guénon

METAFIZICĂ ȘI COSMOLOGIE ORIENTALĂ

Traducere din limba franceză:

DANIEL HOBLEA

Cuvânt introductiv:

MIRCEA A. TĂMAȘ

EDITURA HERALD
București

Cuprins

Cuvânt introductiv	9
PARTEA ÎNTÂI	
Metafizica orientală	
Metafizica orientală	40
PARTEA A DOUA	
Aspecte metafizice în tradiția hindusă	
I. Spiritul Indiei	64
II. <i>Sanātana Dharma</i>	76
III. <i>Māyā</i>	88
IV. <i>Nāma-rūpa</i>	92
V. <i>Ātmā-Gītā</i>	99
VI. A cincea Veda	105

PARTEA A TREIA

Aplicații cosmologice în doctrinele hinduse

I. <i>Dharma</i>	115
II. <i>Varna</i>	121
III. Teoria hindusă a celor cinci elemente	127
IV. <i>Kundalinī-Yoga</i>	149
V. Tantrism și magie	165

PARTEA A PATRA

Recenzii

I. Recenzii apărute în <i>Le Voile d'Isis</i>	171
II. Recenzii apărute în <i>Études Traditionnelles</i>	191

Cuvânt introductiv

Ne-am obișnuit, în lumea modernă, ca intelectualul să ocupe un loc bine precizat și, totodată, să-l definim prin sintagma „om cult” ori chiar „erudit”. Oricât ar părea de ciudat, în concepția doctrinelor tradiționale, intelectualul modern este numai un „rațional” ce utilizează cu predilecție rațiunea și memoria, or aceste elemente sunt de natură exclusiv individuală, aparținând individualității umane, spre deosebire de Intellect, care – în toate tradițiile – este considerat un principiu de natură supra-umană, adică de natură divină. În tradiția hindusă, Intelectul apare ca o Rază solară de esență pur spirituală ce coboară și „înțeapă” creștetul capului, în felul acesta legând individul de universal.

Intelectualul este o ființă care, am putea spune, își depășește condiția individuală, pătrunzând în domeniul supra-rațional, și deci supra-uman, acel supra-rațional despre care vorbește Platon cu atâta măiestrie în *Phaidros* și pe care oamenii de rând îl confundă cu „nebunia” sau „beția”. Pentru a înțelege diferența esențială dintre omul rațional și Intelectual, vom alege un exemplu ajuns banal, și anume arhicunoscuta dilemă: ce a fost mai întâi, oul sau găina?¹ Răspunsul la această întrebare ilustrează paradigmatic deosebirea dintre modul de judecată

¹ O discuție asupra acestei dileme se poate afla în Macrobius, *Saturnalia* VII, 16.

al Intelectualului și cel al raționalului: pentru omul raționaloul are prioritate; pentru Intelectual, la început a fost găina, desigur nu găina din ogradă, ci Găina principială care, ca și lebăda (*Hamsa*) hindusă sau Leda greacă, a produs Oul Lumii.

Intelectualul care s-a hrănit cu Tradiția devine un maestru spiritual și are calificarea de a le transmite învățătura învățăcelilor prin trei modalități: tăcere, băsmire, scriere. Cea mai înaltă cale este tăcerea; o astfel de cale a folosit-o adesea marele maestru spiritual Ramana Maharshi, cel care l-a reprezentat pe Intelectualul perfect, lipsit de erudiție. A doua cale, mai limitată, este transmiterea orală, *ab ore ad aurem*, aceasta scăpând oricăror estimații cronologice; a treia cale de instruire o reprezintă scrierile tradiționale, acestea fiind pentru omul modern aproape singurul mijloc de a afla ce a însemnat pentru o societate tradițională Intelectualul adevărat și învățătura meliferă.

Unul dintre ultimii intelectuali pe care i-a avut lumea modernă a fost René Guénon. El a utilizat a treia cale de instruire, scrisul, considerând că misiunea sa nu este să aibă discipoli pe care să-i învețe prin transmisiune orală. Scrierile sale, ale unui intelectual pur, sunt și astăzi cuvinte de înțelepciune. Dar câți vor sau pot cu adevărat să le audă?

Réne Guénon s-a născut la 15 noiembrie 1886, în Blois, rue Croix-Boissée, pe malul stâng al Loirei. Astăzi, străduța poartă inscripția „René Guénon, orientalist francez”, o insultă la adresa sa și o dovadă că prea puțini au auzit ceea ce el a repetat de atâtea ori. În 1904, René Guénon a venit la Paris, înscriindu-se la Colegiul Rollin, ca student la matematici. În 1908, Guénon era deja implicat în frecventarea tuturor „școlilor” ocultiste ale epocii. Inițiat în Francmasonerie, în Ordinul Martinist, student al Școlii Hermetice a lui Papus, el a devenit o figură cunoscută în mișcarea ezoterică de atunci. În acest an, 1908, s-a fondat Ordinul Renovat al Templului, iar René

Guénon a devenit șeful acestuia. Prin acest Ordin, Guénon a încercat, urmând o cale mai puțin ortodoxă, să influențeze mentalitatea occidentală; din păcate, încercarea s-a dovedit un eșec și peste doi ani René Guénon a desființat acest ordin.

În 1909, René Guénon a devenit membru al Bisericii Gnostice, cu numele de Palingenius. Perioada 1908-1912 este foarte enigmatică. În această perioadă, *Superiores Incogniti* îl investesc pe René Guénon cu funcția de restaurator al Tradiției primordiale în Occident, mai precis, cu rolul de transmițător și talmăcitor al adevărurilor absolute, în vederea modificării mentalității occidentale. Oricât de absurdă ar putea să pară cititorului modern această referință la *Superiores Incogniti*, ea, înțeleasă așa cum trebuie, explică funcția lui Guénon. Această funcție de transmițător, Guénon o va îndeplini până la dispariția sa din lumea fizică. Între 1909 și 1912, realizarea metafizică (cel puțin teoretică) a lui Guénon era un fapt împlinit, dovadă fiind articolele scrise de el atunci ce prevestesc cărțile de mai târziu. Fiindcă inițierea sa era una „universală”, Guénon a „particularizat-o”, ajungând inițiat în hinduism, daoism și masonerie. Iar în 1911-1912, René Guénon s-a atașat de tradiția islamică, luând numele de „slujitorul Unicului”, *Abdel Wahed Yahia*.

Deși opera sa, ca sâmbure spiritual, dar și ca expunere discursivă, era deja constituită, abia după zece ani René Guénon a început să-și publice cărțile. Primul Război Mondial l-a împiedicat să se manifeste mai repede, și doar în 1921 îi apare prima carte, despre tradiția hindusă. În deceniul următor, el și-a publicat toate scrierile fundamentale, și tot acum devine „inima” și „intelectul” revistei *Études Traditionnelles*.

Pe de altă parte, este tot mai convins că activitatea sa în Occident nu va reuși să convertească mentalitatea acestuia spre Tradiție și sacru; de aceea, la 5 martie 1930, după moartea soției, a părăsit definitiv Franța, stabilindu-se pentru tot restul vieții la Cairo, în Egipt. Din acest moment va adopta toate

riturile și cutumele musulmane, fără a-și abandona funcția universală. În 1934 s-a căsătorit cu Fatima, fiica cea mare a șecului Mohammad Ibrahim. Au patru copii, două fete și doi băieți, ultimul născut după moarea lui Guénon. Deși „sihăstrit” în Egipt, Guénon a continuat să exercite o influență peremptorie asupra Occidentului. Articolele lunare ce apăreau în *Études Traditionnelles*, corespondența de o vastitate uluitoare și cărțile scrise în perioada celui de-al Doilea Război Mondial au completat Opera sa. La biroul său din camera de lucru din Cairo, Guénon citea răbdător toate cărțile trimise spre recenzare, toate scrisorile primite de la diverși corespondenți, oricât de inepte ar fi fost aceste cărți și scrisori. Și, cu răbdare de maestru spiritual, le răspundea tuturor.

Deși a declarat răspicat că nu acceptă discipoli, René Guénon a influențat pe mulți prin opera sa. Cel mai valoros colaborator, cel care și-a schimbat întreaga viață și operă datorită lui Guénon, a fost Ananda Kentish Coomaraswamy. Scrierile acestuia sunt, după ale lui Guénon, cele mai puternice și mai sincere din domeniul tradițional, cele care pot fi luate ca referință fără nicio ezitare. Dar cea mai mare speranță (din punct de vedere inițiativ) Guénon și-a pus-o în Frithjof Schuon, care, trecut la islamism, a instituit o „cale inițiativă” pentru Europa. Acestei căi i s-au atașat românii Mihai Vâlsan și Vasile Lovinescu. Dintre alți „învățăcei” mai cunoscuți, îi vom menționa pe Titus Burckhardt și Martin Lings. Mihai Vâlsan a devenit, după moartea lui Guénon, redactorul-șef al revistei *Études Traditionnelles* și a început publicarea operei postume a acestuia.

După o suferință fizică intensă, René Guénon părăsește lumea fizică la 7 ianuarie 1951. Corpul său a fost adăpostit în mausoleul familiei soției. Deși i-a cerut Fatimei să lase camera sa de lucru neatinsă, un grup autointitulat „amicii lui Guénon” au luat în stăpânire biblioteca sa și alte documente.

Mult timp după moartea sa, opera i-a fost pusă la index și uitată în mod intenționat, un „complot al tăcerii” încercând s-o înăbușe. Astăzi, deși tăcerea a fost biruită, asistăm la o acțiune opusă, funcția și opera lui Guénon fiind adesea răstălmăcite și chiar utilizate în scopuri antitraditionale.

Astăzi, în lumea noastră modernă, suntem martorii unei brutale contrafaceri a ezotericului. Nu ne înșelăm sugerând că ceea ce în mod comun este etichetat ca „ezoterism”, în realitate aparține „întunerului din afară”. Sunt câteva cuvinte-cheie care tulbură mintea omului obișnuit: New Age, ocult, magic, Tarot, teozofism etc., dar chiar și termenul „ezoterism”, abuzat, este considerat un echivalent al celorlalți. Diferența fundamentală dintre ezoterismul genuin și cel contrafăcut constă în aceea că primul are un sâmbure sacru de origine non-umană, pe când al doilea este o invenție umană, un produs al fanteziei. Pseudo-ezoterismul modern se trădează imediat prin faptul că este deschis publicului larg, nefiind necesară nicio calificare de ordin spiritual pentru a accede la el, cu alte cuvinte fiind în realitate anti-ezoteric. Pseudo-ezoterismul modern, indiferent sub ce denumire este promovat, apare adesea ca unul dintre coșurile de gunoi ale omenirii, căci adună fără discernământ sau înțelegere tot felul de vestigii ale unor tradiții apuse ori sincretizează varii elemente din tradiții încă în viață, furnizând teorii bizare și iluzorii. Lipsa de legătură cu Principiul, deci lipsa elementului supra-uman, face din pseudo-ezoterismul modern un suport favorit al forțelor antitraditionale și contra-inițiatice.

Există o diferență între antitraditie și contra-tradiție, comparabilă cu deosebirea dintre deviație și subversiune¹. Pentru o mai ușoară înțelegere, prezentăm o diagramă, care – să

¹ René Guénon, *Le règne de la quantité et les signes des temps*, Gallimard, 1970, p. 348. (Cf. *Domnia cantității și semnele vremurilor*, trad. Teodoru Ghiondea, Ed. Herald, 2022 – N. red.)

subliniem – este numai o palidă ilustrare a realității profunde, fiind limitată de propriul ei schematism. Tradiția hindusă descrie patru condiții ale lui *Ātman*, Sinele veșnic și imuabil: starea supremă (care este chiar lăcașul propriu-zis al lui *Ātman*, corespunzând nemanifestării și nopții supra-luminoase), starea informală (supra-individuală ori angelică), starea subtilă și cea corporală (ultimele două constituind domeniul formal). Traducând în limbaj occidental, observăm o „ierarhie” având la vârf pe *Ātman*, urmat descendent de *Spiritus*, *Anima* și *Corpus*. În general, așa cum apar în diverse povești inițiatice, *Spiritus* este masculin, iar *Anima* feminină, precum la hinduși *Puruṣa* este masculin și *Prakṛiti* feminină. Pentru această pereche, plenitudinea, pleroma, muntele și *vajra* reprezintă principiul masculin, în vreme ce golul, vidul, grota și scoica sunt simboluri ale principiului feminin.

În tradiția Extremului Orient, Vidul corespunde lui *Ātman* (ca Sine necondiționat și nelimitat), dar există și un vid median (o proiecție imanentă a Vidului), și de asemenea un gol feminin. O astfel de proiecție se poate observa în *Yi Jing*, considerând hexagramele 7 și 8, *Shi* și *Bi*. *Shi* este compusă din *Kun* (pământ) sus și *Kan* (apă) jos, adică din cinci linii întrerupte și una continuă (a doua linie, considerând liniile, ca de obicei, dinspre interior spre exterior); *Bi* este compusă din *Kan* sus și *Kun* jos, având așadar cinci linii întrerupte și una continuă (a cincea). Linia continuă din *Bi* are ca reflexie linia continuă din *Shi*, ele fiind într-o corespondență răsturnată, în conformitate cu analogia inversă specifică symbolismului tradițional; prima reprezintă poziția Împăratului, a doua indică generalul de armată (puterea temporală, feminină în raport cu Împăratul).

În tradiția hindusă, Vidul, proiectat în planul ființei, constituie grota inimii, reședința lui *jivātman*, „sufletul (*anima*) viu”, reflexia lui *Ātman*, Sinele nemuritor. Din punct de vedere lumesc, grota înseamnă golul, și prin urmare principiul feminin

(cu toate blazoanele sale: matrice, receptacul, vas, clopot, caliciu) corespunde acestui gol. Să mai adăugăm un exemplu al unei asemenea proiecții, tot din tradiția hindusă: *Brahma saguna* (Ființa Supremă) este reprezentat în manifestare printr-o triadă, *Trimurti*, în care termenul median este de asemenea Brahma, dar masculin, nu neutru.

Întorcându-ne la diagrama inițială, putem spune că proiecția lui *Ātman* în microcosmos este nu *Spiritus*, ci termenul median (între *Spiritus* și *Corpus*), *Anima*; de aici, traducerea lui *jivātman* prin „suflet viu”. Aceasta este, desigur, o perspectivă lumească, pentru care inițierea înseamnă drumul tinerei Psyche (femininul *Anima*) în căutarea lui Eros (masculinul *Spiritus*). Din aceeași perspectivă, atâta vreme cât *Anima* se nuntește cu *Spiritus*, lumea se bucură de o viață tradițională. Când are loc divorțul între aceștia doi și punctul de vedere trece din *sattvic* în *tamasic*, atingând *Corpus*, lumea este invadată de antitraditie. Punctul de vedere antitraditional este unul „materialist” și „corporal”.¹

Dar sunt și alte precizări de făcut. Printr-o proiecție de tip „măimățareală”, imitând proiecția lui *Ātman* ca *jivātman*, este posibil să concepem un fel de anti-*Anima*, dincolo de *Corpus*, „infra-uman” așadar, care reprezintă contra-tradiția. Din acest

¹ Schuon a considerat că „unul din efectele a ceea ce symbolismul mono-teist numește «căderea lui Adam», a fost separarea dintre suflet și corp, în concert cu separarea dintre cer și pământ și dintre spirit și suflet” (Frithjof Schuon, *From the Divine to the Human*, World Wisdom Books, 1982, p. 99). Dar există o diferență esențială între cele două feluri de separări și trebuie să fim precauți când le comparăm. Numai filosofia modernă, începând cu Descartes, a presupus că există două principii separate, sufletul (eronat numit „spirit”) și corpul; în ciuda acestei diferențieri, mentalitatea modernă le privește din aceeași perspectivă „materialistă”, ilustrând oarecum faptul că, după divorțul dintre spirit și suflet, sufletul a migrat spre corp; în final, când anti-*Anima* (despre care vom aduce imediat lămuriri) a devenit activ, oamenii profani „și-au pierdut sufletul”.

zioanează crezând în teorii fanteziste precum: evoluția, progresul, ocultismul, reîncarnarea etc. Nici cei care citesc cu bunăvoință cărțile lui Guénon, dar rămân înlănțuiți de mentalitatea modernă, nu vor accepta sau asimila cu adevărat esența spirituală și imuabilă transmisă de scrierile sale.

Nu e dificil să înțelegem ce se întâmplă. René Guénon a apărut ca un mesager providențial pentru Occident, readucând în atenție Tradiția și principiile universale de natură supra-umană, demascând forțele lui anti-*Anima*; și e firesc ca, aproape imediat după ce și-a început misiunea, forțele anti-tradiționale și contra-inițiatice să reacționeze violent, reacție care a continuat până în zilele noastre. Ele au încercat întâi să minimalizeze opera lui Guénon, iar apoi s-au străduit să creeze un „René Guénon” cu totul diferit, cât mai vulnerabil și „uman”, un individ comun și fără legătură cu principiile divine.

Și vedem astăzi că mulți se interesează mai ales de individualitatea sa, mai puțin de lucrările lui atât de intelectuale (în sensul adevărat al cuvântului). Căci bine spunea Eminescu:

„Neputând să te ajungă, crezi c’or vrea să te admire?/ Ei vor aplauda desigur biografia subțire,/ Care s’o ’ncerca s’arate că n’ai fost vr’un lucru mare./ C’ai fost om cum sunt și dânzii [...] Măgulit e fiecare/ Că n’ai fost mai mult ca dânsul...”.

S-au scris deja multe „biografii” ale lui Guénon și sunt unii care încă mai așteaptă una și mai bună. Ceea ce înseamnă că se înțelege prea puțin cine și ce a fost acesta în realitate, mulți, deși l-au citit pe Guénon, nevrând sau neputând să înțeleagă. René Guénon, știind cât de ușor intervin eul și elementele individuale în domeniul tradițional, ca să nu mai vorbim de alte forțe suspecte, a repetat de multe ori aceleași afirmații, spunând că pentru unii „niciodată nu va fi de ajuns” această repetare.

Una dintre afirmațiile importante e că individualitatea sa nu are de ce să fie luată în seamă¹, că omul Guénon e o chestiune privată care nu are de ce să intereseze pe alții, singurul lucru ce contează este opera lui, anume aceea semnată René Guénon, nu articolele semnate cu pseudonime, nu multele sale scrisori personale, nu notițele legate de viața sa publică, nu viața sa de familie.

În altă parte Guénon subliniază:

„Ceea ce am putea numi «individualism» este identic cu spiritul antitraditional, și manifestările sale multiple, în toate domeniile, constituie unul din factorii cei mai importanți ai dezordinii epocii noastre” (Guénon, *Crise*, p. 88).

Nu individualitatea lui René Guénon e importantă, ci funcția și opera sa, aceasta din urmă ca o consecință a primei. De aceea, când unii s-au autointitulat „moștenitori” ai lui Guénon, „urmași” ai săi sau chiar „guénonieni”, nu putem să nu rămânem uimiți. Se știe sigur că René Guénon nu a delegat funcțiunea sa nimănui. Există cineva care poate să pretindă că are acum funcția pe care a avut-o Guénon, ca o „moștenire” de la acesta? Oricine are vreo îndoială nu trebuie decât să recitească opera lui Guénon; se va lămurii imediat că apelația de „guénonian” e improprie, ca și cea de „doctrină guénoniană”,

¹ „Uneori individualismul, în sensul cel mai obișnuit și mai jos al cuvântului, se manifestă într-un mod și mai aparent: astfel, nu vedem la fiecare pas indivizi ce vor să judece opera unui om după ceea ce știu despre viața sa privată, ca și cum ar putea exista între cele două vreun raport oarecare?” (René Guénon, *La Crise du monde moderne*, Gallimard, 1975, p. 108); oare cei care se pretind „guénonieni” și se preocupă de viața lui René Guénon nu au citit aceste rânduri? Continuă Guénon: „Din aceeași tendință, unită cu o manie a detaliului, derivă de asemenea interesul ce se acordă celor mai mici particularități ale existenței «marilor oameni», și iluzia că se poate explica tot ce au făcut printr-un fel de analiză «psiho-fiziologică»” (Guénon, *Crise*, p. 108). (Cf. *Criza lumii moderne*, trad. Teodoru Ghiondea, Ed. Herald, 2022 – N. red.)